

PROTOCOL | Ontwerpen van een soundscape

INLEIDING

Het doel van dit protocol is het opstellen van een soundscape voor ouderen met matige tot ernstige dementie, die gedrags- en gevoelsmatige symptomen van dementie (BPSD) vertonen. In dit geval wijst de term 'soundscape' op een opeenvolging van herkenbare geluiden voor de oudere, deze soundscape wordt 'toegevoegd' aan de steeds aanwezige geluidsomgeving. De soundscape tracht de gedragsproblemen te beïnvloeden. Naast positieve effecten op de kwaliteit van leven van de oudere en een vermindering van zijn/haar gedragsproblemen beoogt de gecreëerde soundscape ook een aantal nevensdoelen. Deze richten zich enerzijds op de persoon zelf; minder gebruik van psychofarmaca, anderzijds op personen uit de omgeving; verminderde werkdruk en een vlotter verloop van zorgprocessen.

Dit protocol is een leidraad om op een systematische manier een individuele soundscape te creëren. Daarnaast is het handig om de gids erbij te nemen waarin meer theoretische beschouwingen opgenomen werden. De gids is beschikbaar via de website van AcustiCare (www.acusticare.be). Het protocol bestaat uit drie delen.

DEEL 1: ALGEMENE GEGEVENS

In dit deel worden algemene administratieve gegevens verzameld. Deze gegevens zijn doorgaans in het zorgdossier van de persoon terug te vinden.

DEEL 2: ASSESSMENT

In dit deel worden gegevens verzameld m.b.t. de fysieke en cognitieve mogelijkheden van oudere en zijn/haar gedragsproblemen. Deze gegevens kunnen deels uit het zorgdossier gehaald worden. De observatievragenlijsten worden afgenomen bij zorgverleners die recent direct contact hadden met de persoon.

DEEL 3: SPECIFIEK ASSESSMENT SOUNDSCAPE

Op basis van een tijdslijn wordt het dagverloop van de persoon geschetst, met aandacht voor de geluidsomgeving. Informatie dient bevestigd te worden bij familieleden (en/of nauwe contacten) en zorgverleners.

DEEL 1 – ALGEMENE GEGEVENS

IDENTIFICATIE

Bewoner

Naam: -
Geslacht: M/V
Geboortedatum: .../.../...
In het WZC sinds: .../.../...

Gegevens mbt afname protocol

Naam afnemer: -
Datum afname: .../.../....

Relatie afnemer met bewoner

- Directe zorgverlener
- Indirecte zorgverlener
- Familielid

DEMOGRAFISCHE GEGEVENS

Om een soundscape te creëren zijn demografische gegevens interessant om een globaal beeld te krijgen van de oudere. Deze demografische gegevens zijn de basisgegevens waaruit er verder gewerkt kan worden.

Burgerlijke staat

- Gehuwd
 - Woont samen met partner in het WZC, zelfde kamer
 - Woont samen met partner in het WZC, andere kamer/afdeling
 - Partner woont niet in het WZC maar
- Weduwe/ weduwnaar
- Gescheiden
- Ongehuwd

Gezinssituatie

- Schets op de achterzijde, een stamboom ouders / broers-zussen / eigen gezinssituatie / (achter)(klein)kinderen)
- Duidt aan met wie er een goed contact is/was, wie belangrijk is/was voor de persoon
- Wie is de contactpersoon?

Wie is het aanspreekpunt van de bewoner binnen de zorgverlening?

Hoe verloopt het wonen in het WZC voor de bewoner?

(deelname aan activiteiten – leefgroepbegeleiding)

DEEL 2 – ASSESSMENT

MEDISCHE GEGEVENS

Medische gegevens leveren informatie over de gezondheidstoestand van de persoon. Het is niet de bedoeling om de volledige medische anamnese en medicatiefiche op te lijsten. Enkel de gegevens die invloed hebben op het gedrag van de persoon dienen opgenomen te worden.

AANDOENING	GEDRAGSMATIGE GEVOLGEN

MEDICATIE	TYPE	DOEL MEDICATIE	BIJWERKINGEN OP HET GEDRAG

* antipsychotica (AP) - antidepressiva (AD) - benzodiazepines (B)

EVALUATIEBLAD ASSESSMENT

<p>ZORGPROFIEL: KATZ-SCHAAL</p> <p>De Katz-schaal wordt gebruikt om de zorg van de bewoner in kaart te brengen. Zo wordt er inzicht verkregen in de mogelijkheden en beperkingen van de bewoner op vlak van zelfzorg.</p> <p>Voor het maken van de soundscape is het belangrijk te weten in welke mate de persoon zorgbehoevend is. Dit kan namelijk een beïnvloedende factor zijn op het gedrag.</p>	<p>KATZ- PROFIEL</p>
<p>BIJLAGE 1: Katz-schaal</p>	
<p>COGNITIEF FUNCTIONEREN: SEVERE MINI-MENTAL STATE EXAMINATION (SMMSE)</p> <p>De SMMSE wordt gebruikt om cognitieve problemen te screenen bij mensen met een ernstig cognitief probleem. Er worden verschillende vragen gesteld aan de persoon met betrekking tot oriëntatie, geheugen, taal, taalbegrip, aandacht en concentratie.</p> <p>Bij het opstellen van de soundscape is het belangrijk de omvang van de cognitieve problemen te kennen om zo inzicht te hebben in de mogelijkheden van de persoon om de geluidsomgeving te gaan interpreteren.</p>	<p>SMMSE SCORE</p>
<p>BIJLAGE 2: SMMSE</p>	

<p>MOBILITEIT: ELDERLY MOBILITY SCALE (EMS)</p> <p>De EMS wordt gebruikt om de mobiliteit in kaart te brengen.</p> <p>Voor het maken van de soundscape is het belangrijk te weten in welke mate de persoon zich zelfstandig kan verplaatsen. Dit is belangrijk om in te schatten of de persoon zich kan oriënteren naar/ van de geluidsbron.</p>	<p>EMS SCORE</p>
<p>Bijlage 3: EMS</p>	

<p>GEHOOR: WHISPERTEST</p> <p>De whispertest brengt het grootte van het gehoorverlies in kaart. Voor het toepassen van de soundscape is het belangrijk om rekening te houden met het gehoor van de oudere. Ouderen ervaren normaal gehoorverlies ten gevolge van ouderdom. Verminderd gehoor kan bovendien invloed hebben op het gedrag van de persoon.</p>	<p>WHISPER TEST</p>
<p>BIJLAGE 4: Whispertest</p>	

<p>GEDRAGSPROBLEMEN: NEUROPSYCHIATRISCHE BEOORDELINGSSCHAAL VOOR PERSONEN DIE IN EEN WOONZORGCENTRUM VERBLIJVEN (NPI-NH)</p> <p>De NPI-NH is een observatieschaal om gedrags- en neuropsychiatrische symptomen vast te stellen. Daarnaast geeft deze observatielijst ook inzicht in de ernst en de frequentie van de gedragsproblemen en de belasting ervan op zorgverleners.</p>	<p>NPI-NH SCORE</p>
<p>BIJLAGE 5: NPI-NH</p>	

<p>GEDRAGSPROBLEMEN: COHEN-MANSFIELD AGITATION INVENTORY (CMAI)</p> <p>De CMAI is een observatieschaal die een overzicht geeft van de frequentie waarmee bepaalde uitingen van agitatie voorkomen.</p>	<p>CMAI SCORE</p>
<p>BIJLAGE 6: CMAI</p>	

<p>GEDRAGSPROBLEMEN: OBSERVATIELIJST</p> <p>De observatielijst geeft het weekoverzicht op een structurele manier weer, wanneer en waarom de gedragsproblemen zich precies voordoen.</p> <p>Voor het maken van de soundscape is het belangrijk om de specifieke frequentie van de gestelde gedragsproblemen te weten. Het is noodzakelijk om een weekoverzicht te hebben, waarbij er per dag alle tijdstippen worden genoteerd wanneer de gedragsproblemen zich voordoen. Op deze manier kan de gevormde soundscape gericht worden toegepast.</p> <p>Indien in het WZC gebruik gemaakt wordt van een andere observatielijst (vb. zelf ontworpen document), dan kan u gebruik maken van de in het WZC ter beschikking gestelde observatielijst, zodat de zorgverleners niet met andere lijsten moeten werken.</p>	<p>TIJDSTIP VOORKOMEN BPSD</p>
<p>BIJLAGE 7: Observatielijst</p>	

<p>KWALITEIT VAN LEVEN: QUALIDEM</p> <p>De Qualidem evalueert de zorg samen met het gedrag, de stemming van de persoon en het karakter.</p> <p>Om de soundscape op te stellen is het belangrijk om de kwaliteit van leven van de oudere in kaart te brengen. Gedragsproblemen kunnen leiden tot een lagere levenskwaliteit bij de oudere of omgekeerd een verminderde levenskwaliteit kan zich uiten in het ontstaan van gedragsproblemen. Door het afnemen van de Qualidem kan nagegaan worden of de soundscape een effect heeft op deze levenskwaliteit.</p>	<p>QUALIDEM</p> <p>SCORE</p>
<p>BIJLAGE 8: Qualidem</p>	

DEEL 3 – SPECIFIEK ASSESSMENT SOUNDSCAPE

THEORETISCH MODEL

①: VEILIGHEID EN DISCOMFORT

De persoon kan de geluiden op een juiste manier interpreteren en ervaart daardoor een gevoel van veiligheid.

De persoon is niet altijd in staat om autonoom te reageren, wat tot discomfort leidt.

BPSD uit zich vnl. als algemene rusteloosheid en angst.

SMMSE $\geq 25/30$

EMS < 10

CMAI 29 tot 35

Qualidem subschaal D score 0 tot 4

②: VEILIGHEID EN COMFORT

De persoon kan de geluiden op een juiste manier interpreteren en ervaart daardoor een gevoel van veiligheid.

De persoon is in staat om autonoom te reageren, wat tot comfort leidt.

In de meeste gevallen vertoont de persoon geen BPSD.

SMMSE $< 25/30$

EMS ≥ 10

CMAI 29 tot 35

Qualidem subschaal D score 5 tot 9

③: ONVEILIGHEID EN DISCOMFORT

De persoon kan geluiden niet interpreteren en ervaart daardoor een onveilig gevoel.

De persoon kan niet/niet altijd reageren op de omgeving, wat tot discomfort leidt.

BPSD uit zich vnl. als agressie, roepgedrag, agitatie

SMMSE $\geq 25/30$

EMS < 10

CMAI 36 tot 203

Qualidem subschaal D score 0 tot 4

④: ONVEILIGHEID EN COMFORT

De persoon kan de geluiden niet interpreteren en ervaart daardoor een onveilig gevoel.

De persoon is in staat om autonoom te reageren, wat tot comfort leidt.

BPSD uit zich vnl. in doolgedrag waarbij de persoon op zoek gaat naar een veilige (herkenbare) omgeving.

SMMSE $< 25/30$

EMS ≥ 10

CMAI 36 tot 203

Qualidem subschaal D score 5 tot 9

Er werden binnen AcustiCare twee dimensies bepaald die in combinatie met elkaar leiden tot een model met vier kwadranten, dit model geeft een verklaring voor het type BPSD dat de persoon stelt op basis van twee factoren namelijk:

- De mate waarin de persoon in de mogelijkheid is om de geluidsomgeving te interpreteren (verticale as)
- De mate waarin de persoon in de mogelijkheid is om autonoom te reageren op de geluidsomgeving (horizontale as)

Daarnaast kan uit het kwadrant afgeleid worden welk doel met de soundscape nagestreefd moet worden.

- Voor personen die zich onveilig voelen zal het belangrijk zijn om herkenbare geluiden te gebruiken die zo het gevoel van veiligheid verhogen. De keuze van deze geluiden zal zeer persoonsgebonden zijn (zie 'tijdlijn vroeger'). Deze geluiden hebben als doel het verhogen van het veiligheidsgevoel en noemen we ook de 'Safety-enhancers'.
- Voor personen die een oncomfortabel gevoel ervaren zal het belangrijk zijn om geluiden te gebruiken die hun stemming positief beïnvloeden. Deze geluiden hebben als doel de stemming van bewoners te beïnvloeden en noemen we ook de 'Mood-changers'.
- Tot slot kunnen bepaalde geluiden ingezet worden om onbewust het dagpatroon te ondersteunen vb. het horen van een klok elk uur. Deze geluiden kunnen breed toepasbaar zijn, toch is het steeds individueel te evalueren welke geluiden opgenomen kunnen worden in de soundscape. Deze geluiden hebben als doel onbewust invloed uit te oefenen en noemen we ook de 'Pavlovians'.

Bepaal bij welk kwadrant de persoon het meest aanleunt. Baseer je hiervoor op de resultaten uit Deel 2: assessment. De cut off waarden in de kwadranten zijn richtinggevend, het is mogelijk af te wijken van deze cut offs bij het bepalen van het kwadrant waarbij de persoon het meest aanleunt.

- 1 – Veiligheid en Discomfort. Doel van de soundscape =
verhogen van het comfort door gebruik te maken van ‘Mood-changers’
- 2 – Veiligheid en Comfort. Doel van de soundscape =
ondersteuning dagpatroon, ondersteunen en behouden van ‘veiligheid’ en ‘comfort’
- 3 – Onveiligheid en Discomfort. Doel van de soundscape =
verhogen van de veiligheid en het comfort door gebruik te maken van ‘Mood-changers’ en ‘Safety-Enhancers’
- 4 – Onveiligheid en Comfort. Doel van de soundscape =
verhogen van de veiligheid door gebruik te maken van ‘Safety-enhancers’

TIJDSLIJN

Voor het samenstellen van een individuele soundscape wordt er vertrokken vanuit de dagstructuur van de persoon. De dagstructuur wordt in dit protocol gevisualiseerd door middel van een tijdlijn.

Tijdlijn dagstructuur 'vroeger'

Gebruik de tijdlijn om bij benadering de dagstructuur (van vroeger – periode voor opname in het WZC) van de persoon weer te geven. Een aantal kernwoorden worden rechts weergegeven ter ondersteuning. Om de tijdlijn zo volledig mogelijk te kunnen invullen kan er gebruik gemaakt worden van bijkomende vragen (zie bijlage 9: situatieschetsen). Deze situatieschetsen ondersteunen de afnemer van het protocol bij het stellen van open doch gestructureerde vragen. De focus van het gesprek is afhankelijk van persoon tot persoon. Naargelang het vorderen van het gesprek kan de afnemer verder bouwen op de gegeven antwoorden van de mantelzorger.

Tijdlijn dagstructuur 'heden'

Deze tijdlijn kan gelijkaardig aan de 'tijdlijn dagstructuur vroeger' ingevuld worden. Bijkomend kan aangeduid worden op welke tijdstippen (1) de persoon vooral alleen of in groep is of bezoek heeft, (2) de persoon voornamelijk in de leefzaal of op de bewonerskamer verblijft en tot slot (3) op welke tijdstippen de radio en/of televisie op de achtergrond aanstaat.

Om de individuele soundscape te creëren is informatie uit beide tijdlijnen belangrijk. De tijdlijn 'vroeger' zal informatie geven over welke geluidsomgeving herkenbaar zal zijn voor de oudere, in welke omgeving hij/zij zich veilig zal voelen. De tijdlijn 'heden' geeft informatie over de huidige dagstructuur waarmee rekening gehouden moet worden.

TIJDSLIJN DAGSTRUCTUUR 'VROEGER'

VOORMIDDAG 06u	Wanneer stond de persoon op? Hoe verliep het ontbijt?
07u	Waren er bepaalde routines?
08u	<i>Wekker? Radio? Buitengeluiden?</i>
09u	<i>Specifieke geluiden?</i>
10u	<i>Werd er tijdens de maaltijden gesproken, in stilte gegeten, ...</i>
MIDDAG 11u	Koken?
12u	Middagmaal?
13u	Rustte de persoon na de middag?

NAMIDDAG	14u
	15u
	16u
AVOND	17u
	18u
	19u
	20u
	21u

Namiddagactiviteiten? / Vrije tijd?

Beroepsactiviteiten?

Avondmaal?

Avondactiviteiten? Vrije tijd?

Bepaalde routines?

Wanneer ging de persoon slapen?

NACHT

22u

.....

23u

.....

24u

.....

01u

.....

02u

.....

03u

.....

04u

.....

05u

.....

Woonomgeving

In welke omgeving lag het ouderlijk huis van de persoon? (Landelijke of stedelijke omgeving)

In welke omgeving woonde de oudere tijdens zijn volwassen leven? (Landelijke of stedelijke omgeving)

Algemeen productiviteit en vrije tijd

Welk beroep beoefende de persoon? In welke omgeving oefende de persoon dit beroep uit?

Was de persoon vaak weg van huis?

Ging de persoon vaak op reis? Welke bestemmingen? (Kuststreek, bergen,...)

Had de persoon huisdieren? Was de persoon een dierenvriend?

TIJDSLIJN DAGSTRUCTUUR 'HEDEN'

	Groep / Alleen / Bezoek	Leefgroep / Kamer	Radio / Televisie	
06u				Wanneer staat de persoon op?
				Wanneer wordt de ochtendverzorging gegeven?
07u				Waar en met wie ontbijt de persoon?
				Bepaalde routines?
08u				Mictietraining?
VOORMIDDAG				
09u				<i>Wekker? Radio? Buitengeluiden?</i>
				<i>Specifieke geluiden?</i>
10u				<i>Geluidsomgeving tijdens maaltijd?</i>
				<i>Karren? Vaatwas?</i>

	11u				
MIDDAG	12u				
					Middagmaal?
	13u				Rust de persoon?
	14u				
NAMIDDAG	15u				Namiddagactiviteiten? / Vrije tijd?
	16u				

AVOND	17u				
	18u				Avondmaal?
					Wanneer wordt de avondverzorging gegeven?
	19u				Wanneer gaat de persoon naar bed?
					Wanneer gaat de persoon slapen?
	20u				
	21u				

NACHT	22u			
	23u			
	24u			
	01u			
	02u			
	03u			
	04u			
05u				

Woonomgeving

Zijn er reeds aanpassingen gebeurt in de omgeving van de bewoner in verband met de geluidsomgeving?

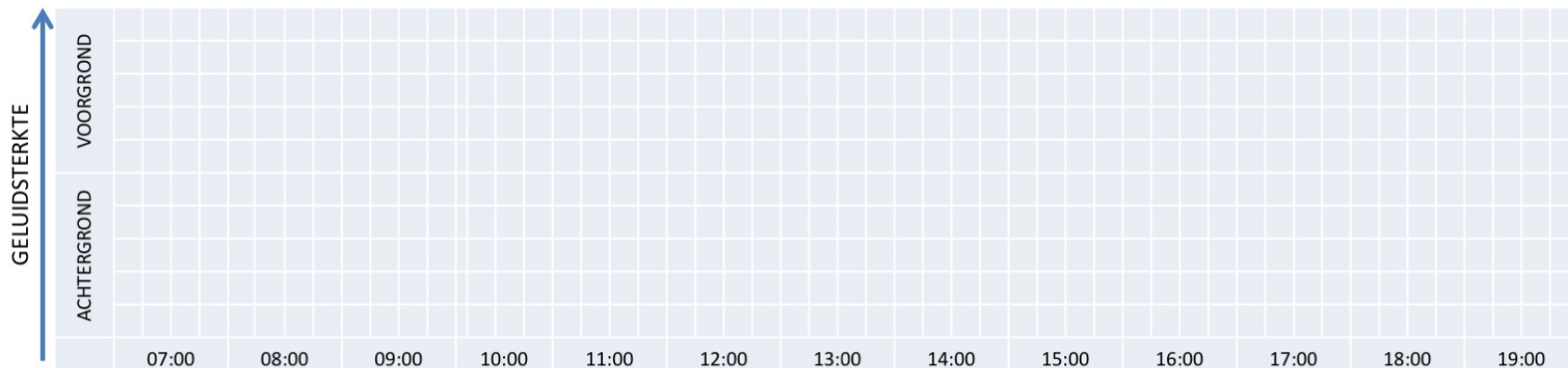
Zijn er reeds afspraken gemaakt met het zorgpersoneel omtrent de geluidsomgeving?

BESLUIT

Analyseer bovenstaande gegevens ('Theoretisch model' en 'Tijdslijn'). Op basis van de informatie uit deze twee onderdelen kan een voorstel geformuleerd worden voor een persoonlijke soundscape.

Op onderstaande tijdslijn kan je aangeven welke geluiden gebruikt kunnen worden en het tijdschema dat je wil hanteren. Het kiezen van geluiden kan gebeuren op basis van de informatie uit de tijdslijnen.

Het zal zeker noodzakelijk zijn om de gecreëerde soundscape te testen en continu te evalueren. Zeker geluiden die niet geapprecieerd worden, dienen zo snel mogelijk verwijderd te worden uit de soundscape.

OPVOLGING SOUNDSCAPE

Deze pagina kan gebruikt worden om de gecreëerde soundscape te evalueren. Noteer observaties en reacties van de persoon op de geluidsomgeving. Het is aanbevolen om onderstaande observaties dagelijks bij te houden i.f.v. het evalueren van de soundscape (juiste keuze geluiden, invloed op gedrag ja/nee). Indien bij bepaalde geluiden er telkens opnieuw onrust optreedt worden deze best zo snel mogelijk verwijderd uit de soundscape.

OCHTEND

Welke reacties/ informatie werd er opgevangen mbt de geluidsomgeving?

Hoe verliep de ochtendverzorging? / Bepaalde gebeurtenissen in de omgeving die opvielen?

NAMIDDAG

Werden er verbale reacties opgevangen mbt de geluidsomgeving? (bewoner/ bezoeker).

Hoe verliep het middagmaal? De middagrust? / Bepaalde gebeurtenissen in de omgeving die opvielen?

AVOND

Werden er verbale reacties opgevangen mbt de geluidsomgeving? (bewoner/ bezoeker)

Hoe verliep de avondroutine? / Bepaalde gebeurtenissen in de omgeving die opvielen?

NACHT

Hoe verliep de nacht?
